

Međunarodni kongres studenata socijalista
i komunista u Ženevi (26-29. XII 1919)
u svjetlu novih dokumenata
(Prilog biografiji Voje Vujovića)

VOJO RAJČEVIĆ

Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zagreb, SFRJ

Međunarodni kongres studenata socijalista i komunista, održan u Ženevi od 26. do 29. decembra 1919, u jugoslavenskoj je historiografiji spomenut samo u nekoliko monografija koje se bave revolucionarnim omladinskim pokretom.¹ Njihovi su se autori, u nedostatku arhivske građe, koristili uglavnom člancima koje je o tom kongresu objavila »Crvena zastava«,² odnosno dokumentima koji se indirektno odnose na taj skup, a sačuvani su u Arhivu KP Francuske u Parizu.³ Veća pažnja tom kongresu nije zabilježena ni u sovjetskoj historiografiji koja samo ukratko informira o angažiranju Komunističke omladinske internacionale na njegovim pripremama i osujećivanju pokušaja stvaranja Socijalističke studentske internacionale,⁴ zanemarujući pri tome činjenicu da je upravo Ženevski kongres postavio ne samo pitanje organizacije studentske omladine, nego i tada aktualno pitanje odnosa komunističkog pokreta i inteligencije uopće.

O toku samog kongresa, o strujama koje su se na njemu sukobljavale, i o animatorima koji su ga usmjeravali, razumljivo, bez arhivske građe do sada se nije moglo ni govoriti.

Tek prije nekoliko godina Institut za socijalnu historiju u Amsterdamu dobio je ostavštinu Fritza Lieba koji je na tom kongresu zastupao švicar-

¹ S. Cvetković, Napredni omladinski pokret u Jugoslaviji 1919-1928, Beograd 1966, str. 87-88; M. Damjanović, Napredni pokret studenata Beogradskog univerziteta 1919-1929, Beograd 1966, knj. 1, str. 38.

² Internacionalni kongres studenata socijalista u Ženevi, *Crvena zastava*, 15. I 1920, br. 4; Međunarodni kongres studenata socijalista i komunista u Ženevi, *Crvena zastava*, 15. II 1920, br. 6; Lazar Šackin, Rad proleTERSKE omladinske organizacije među intelektualnom omladinom, *Crvena zastava*, 1. IV 1920, br. 9; M. Vukomanović, Bilans našeg pokreta, *Crvena zastava*, 1. IV 1920, br. 9.

³ A. Miletić, SKOJ u Srbiji 1919-1929, Beograd 1974, str. 6-7, 58; isti, Revolucionar Vojislav Vujović, Zbornik Revolucionarna misao i delo braće Vujović, Požarevac 1981 (dalje: Zbornik...), str. 179-189.

⁴ Kominternu, KIM i omladinski pokret 1919-1941, Moskva 1977, knj. 1, str. 78.

ski Savez studenata socijalista i komunista i bio zapažen u grupi što je zatražila priključenje studentskih organizacija — Komunističkoj omladinskoj internacionali. Liebova zbirka dokumenata⁵ sadrži ukupno 31 dokument (uglavnom na njemačkom jeziku koji je uz ruski bio službeni jezik Kominterne). Od njih je najznačajniji list, štampan neposredno nakon završetka kongresa, pod naslovom »Internationaler Kongress der kommunistischen Studenten«. List je objavljen bez podnaslova i oznake izdavača, sadrži sumaran zapisnik čitavog toka kongresa, a mjestimično je protkan citatima odnosno stenografskim bilješkama. Za nas taj list (zapisnik) ima posebnu vrijednost, zbog toga što šire ocrtava ulogu Voje Vujovića kao isključivog animatora toga skupa, odnosno ulogu jednoga jugoslavenskog revolucionara u međunarodnom komunističkom pokretu. Od ostalih dokumenata tu je sačuvana i kompletna lista i nekoliko mandata delegata pojedinih organizacija, do sada nepoznato pismo i dvije okružnice Izvršnog komiteta Komunističke omladinske internacionale (s potpisom Zieglera⁶) iz augusta 1920, zatim dnevni red i program, statuti pojedinih studentskih organizacija, članci iz listova koji su najviše pisali o Ženevskom kongresu (»La Feuille« od 27, 28, 29. XII 1919, »L'Exploité« od 11. I 1920, »The Workers' Dreadnought« od 17. I 1920) itd. O trojici braće Vujovića (Radi, Voji i Grguru), koji su godinama bili rukovodioci SKOJ-a i na najvišim položajima u Kominterni i u Komunističkoj omladinskoj internacionali te konačno sva trojica pogubljeni u Staljinovim čistkama, kao svojevrsnom fenomenu »u analima celokupnog savremenog revolucionarnog pokreta«, u svom saopćenju na naučnom skupu u Požarevcu 1980. dr Pero Damjanović dao je najkoncizniju i najdublju ocjenu: »[...] jedinstven je slučaj da tri brata budu tako istaknuti i nepokolebljivi revolucionari, da im čitav put bude svetao i čist i da se vinu do vrha revolucionarnog pokreta svoje zemlje i međunarodnog komunističkog pokreta, da u okviru tih pokreta deluju dvadesetak godina i najzad dožive tragičan kraj. To je tema antičkih dimenzija [...]«.⁷ Na žalost, od trojice braće o Voji Vujoviću, iako je rehabilitiran već 1959, najduže je vladao historiografski muk. Osim Rodoljuba Čolakovića, koji ga se sjetio u svom Kazivanju o jednom pokoljenju⁸ i Saše Markovića koji je o njemu objavio članak u »Komunistu«⁹ sve do novijeg vremena on je dijelio sudbinu stotina mnogo manje zaslužnih zaboravljenih revolucionara. To je potaklo čak i jednoga građanskog političara, Dragoljuba Jovanovića, koji je s Radom i Vojom drugovao u mladosti (Rade mu je bio vjenčani kum) da osim komplimenata — kako su ta dva brata bili »dve lepe, možda najljepše ljudske figure iz studentovanja u

⁵ Foto-kopije Liebove zbirke ustupila mi je kolegica Willeke Tijssen iz Instituta za socijalnu historiju u Amsterdamu, pa joj ovom prilikom toplo zahvaljujem.

⁶ Pseudonimom Zigler služio se Alfred Kurella (r. 1905), njemački socijalist, pisac i profesor. God. 1918. došao u Sovjetsku Rusiju gdje se upoznao s Lenjinom i radio na osnivanju KOI. Bio je član IK KOI. God. 1932. urednik je časopisa *Monde* u Parizu. Od 1934. do 1954. živio u Moskvi, a od 1955. u Leipzigu.

⁷ Zbornik . . . , 25.

⁸ R. Čolaković, Kazivanje o jednom pokoljenju, Sarajevo 1968, knj. 2, str. 45, 66-68, 410, 452.

⁹ S. Marković, Tri brata, *Komunist*, (izd. za SR Srbiju), 15. II 1980, br. 1197 — 14. III 1980, br. 1201.

Parizu« i da je Voja od »svih Jugoslavena pre Georgi Dimitrova«, napravio »[...] u svetskoj komunističkoj partiji najveću karijeru« — s gorčinom utvrdi da »o Voji Vujoviću sada niko ne govori, ni u Rusiji ni ovde«. ¹⁰ Pa i na spomenutom skupu u Požarevcu 1980 — osim Branislava Gligorijevića koji je govorio o Vojinom radu u Komunističkoj internacionali, Nadežde Jovanović (o njegovom partijsko-publicističkom nasljeđu), Slavoljuba Cvetkovića, Pere Damjanovića (o svojoj trojici) i nešto iscrpnijeg Aleksandra Miletića ¹¹ — sva su saopćenja posvećena, uglavnom, najstarijem i najmlađem bratu iz »dinastije Vujović«, kako su ih maliciozno nazvali neki rukovodioci SKOJ-a i Komunističke omladinske internacionale.

Konačno, godine 1983. pojavila se jedna od naših političkih biografija iz pera Branislava Gligorijevića. On je održao svoje obećanje dano u Požarevcu 1980, da će se prihvatiti obrade teme »o jednom jugoslovenskom revolucionaru, koji se prvi put suprotstavio Staljinu u vreme kad je on gradio osnove sistemu koji ćemo kasnije nazvati staljinističkim«. ¹² U samom predgovoru toj relativno opširnoj monografiji Gligorijević je, uglavnom, ponovio svoje obrazloženje iz Požarevca o dva osnovna razloga zbog kojih je Voja godinama prešućivan: 1) što su u našoj novijoj historiografiji, sve do nedavna, zanemarivane biografije istaknutih ličnosti našeg i međunarodnog radničkog pokreta, i 2) što je Voja došao u sukob s tadašnjim vodstvom Kominterne i Ruske komunističke partije (boljševika), pa se njegova biografija mistificirala i svjesno zaobilazila kao nezahvalan predmet istraživanja u kojem »sve nije jasno«. No, u toj je monografiji težište na Vojinom radu u Kominterni, što je autor istakao i u samom naslovu rada, ogradiivši se i u predgovoru da je to samo »početak istraživanja života i revolucionarne delatnosti Vojislava Vujovića«.

Vojino djetinjstvo, školovanje u požarevačkoj gimnaziji, ulazak u socijalistički pokret, povlačenje sa srpskom vojskom preko Albanije, dolazak na školovanje u Francusku 1916, poznanstvo sa Zinovjevom i Abramovičem (Zalewskim) i s vodećim francuskim socijalistima, njegov ulazak u rukovodstvo Centra cimervaldske ljevice gdje je dobio zaduženje da radi na okupljanju omladine u novu međunarodnu revolucionarnu organizaciju, te njegov prijem u Rusku boljševičku partiju u maju 1918 — sve je to, uglavnom, sada poznato. ¹³ Zna se i da je jedan od autora čuvenog »Ape-la« od 18. novembra 1918, da je bio jedan od osnivača Udruženja jugoslavenskih studenata revolucionara marksista u Parizu u kojem je prvi put osnovano ilegalno komunističko jezgro koje će kasnijih godina u mnogim evropskim zemljama pa i u jugoslavenskim klubovima studenata marksista djelovati pod nazivom Kostufra (Komunistička studentska frakcija). Kad je, pak, stvorena i francuska istoimena organizacija Voja je izabran

¹⁰ D. Jovanović, *Ljudi, ljudi...*, Beograd 1973, str. 82-86.

¹¹ Zbornik..., str. 179-189.

¹² B. Gligorijević, *Između revolucije i dogme — Vojin (Vojislav) Vujović u Kominterni*, Zagreb 1983, str. 5.

¹³ Usp. časopis *Branicevo*, Požarevac 1975, br. 6; B. Gligorijević, *Između revolucije i dogme...*, str. 9-50; A. Miletić, *Zbornik...*, 179-189; S. Cvetković, *Idejne borbe u KPJ 1919-1928*, Beograd 1985, str. 35-39.

za njezinog sekretara, a bio je i na čelu tzv. Sekretarijata stranih studenata u Francuskoj.¹⁴ Kao revolucionar koji se tada — prema vlastitoj izjavi danoj kasnije u Moskvi — »brinuo o tri sekretarijata«,¹⁵ nije ostao nepoznat ni samom Lenjinu. Na sastanku Lenjina i Zinovjeva s grupom mladih boljševika, na kojem se govorilo o pripremama za osnivanje Komunističke omladinske internacionale i o ljudima na koje se treba osloniti, na kadrovskoj listi na prvom je mjestu istaknuto ime Voje Vujovića. U obrazloženju je rečeno da je provjereni revolucionar marksist, sposoban organizator i da je uvelike zaslužan za stvaranje ilegalnih omladinskih komunističkih organizacija u Austriji, Švicarskoj, Italiji i posebno u Francuskoj (i među francuskom omladinom, i među stranim studentima koji su se školovali u toj zemlji).¹⁶ Iz toga bi se obrazloženja moglo zaključiti da je Voja tada sudjelovao na više skupova u nekoliko evropskih zemalja, ali o tome nema pisanih svjedočanstava. Upravo zbog toga, spomenuti list (zapisnik) ima posebnu vrijednost. Zanimljivo je da Voja nije predložen kao predstavnik jugoslavenskih studenata nego francuske komunističke omladine čiji je bio sekretar.¹⁷ Tada je, naime, bila praksa da strani revolucionari, ako to svojim radom zaslužuju, mogu predstavljati organizaciju zemlje u kojoj su živjeli.¹⁸

Dalje, međutim, u Vojinoj biografiji postoji praznina. U do sada nepoznatom članku objavljenom 1932. u čikaškom »Radniku«, glasilo jugoslavenskih iseljenika u SAD, pod naslovom *U osvitu Saveza komunističke omladine Jugoslavije — Fragmenat iz historije revolucionarnog pokreta u Jugoslaviji* Rudolf Hercigonja, govoreći u retrospektivi o internacionalnim vezama SKOJ-a 1919, kaže da je nakon Osnivačke konferencije Sekretarijat SKOJ-a »podržavao redovitu vezu jedino sa grupom jugoslavenske komunističke omladine u Parizu na čelu sa Vojom Vujovićem«. Ta je grupa — kaže »u izvjesnoj mjeri pomagala Savezu u periodu njegovog stvaranja putem slanja materijala za *Crvenu zastavu*, *drugarske kritičke rada SKOJ-a* (potcrtao V. R.), izvjesne novčane pomoći itd.« Za Prvi kongres Komunističke omladinske internacionale Sekretarijat je — kaže Hercigonja — saznao privatno i poslao mandate Voji u Pariz i Vladislavu Fabjančiću u Švicarsku, pošto su obojica »prethodno izjavila da će u Berlin putovati na vlastiti račun«. Ovdje je očito, zbog trinaestogodišnje distance, Hercigonja zamijenio Ženevski kongres i Prvi kongres Komunističke omladinske internacionale. Naime, iz Fabjančićeve se biografije vidi da nije bio na Prvom kongresu KOI nego na Ženevskom kongresu, a Voja Vujović je — kako smo rekli — radio na pripremama za osnivanje KOI kao predstavnik francuske komunističke omladine, a ne SKOJ-a. Podatak iz Hercigonjina članka za nas je značajan samo utoliko što ukazuje na Vujovićevo bogato revolucionarno i organizacijsko iskustvo koje mu je dozvoljavalo da Sekretarijatu SKOJ-a upućuje »drugarske

¹⁴ A. Miletić, Zbornik..., 183-184. O svom radu u Francuskoj Vujović je opširnije govorio u komisiji IK KOI 25. jula 1924. ACK SKJ, Fond KOI, 1924/16-5.

¹⁵ ACK SKJ, Fond KOI, 1924/16-5.

¹⁶ A. Miletić, Zbornik..., str. 186; B. Gligorijević, Između revolucije i dogme..., str. 34.

¹⁷ Isto.

¹⁸ A. Kurella, Na putu do Lenjina, Moskva 1979, str. 53; A. Miletić, Zbornik..., str. 187.

kritike«. Da su Voja i Fabjančić bili delegati SKOJ-a na Ženevskom kongresu, sada se vidi i iz liste delegata sačuvane u zbirci Fritza Lieba. Prema toj listi, SKOJ odnosno Jugoslavija imala je tri delegata. Na žalost, prezime trećeg delegata je nečitljivo. Vidljivo je samo ime *Moša* iza kojeg bi se mogao kriti Isak Alfandari, koji je neko vrijeme — prema podacima Milice Damjanović¹⁹ — bio član Centralne uprave SKOJ-a, a od 1920. student medicine u Parizu.

Iz spomenutog lista (zapisnika) sada je vidljivo da su *inicijativu* za sazivanje Međunarodnog kongresa studenata socijalista i komunista u Ženevi dali u februaru 1919. francuski studenti revolucionari odnosno Voja Vujović koji im je bio sekretar (što se nije moglo zaključiti iz spomenutih članaka u *«Crvenoj zastavi»*).²⁰ Posredstvom Romaina Rollanda organizacija francuskih studenata obratila se njemačkim studentima socijalistima. »Ta ideja je« — kaže se u listu (zapisniku) — »tamo rado prihvaćena« i tek tada je u Ženevi bio »formiran komitet za pripremu kongresa«. Znači da je Internacionalni komitet studenata socijalista i komunista u Ženevi s Karlom Reberom na čelu, koji je uputio poziv i SKOJ-u da sudjeluje na kongresu, bio samo realizator Vujovićeve inicijative.

Na Ženevskom studentskom kongresu 1919. Voja je formalno imao samo jedan mandat — mandat SKOJ-a, ali je de facto i na tome skupu igrao ulogu Lenjinova izabranika, koji je i nakon osnivanja Komunističke omladinske internacionale ispunjavao svoj osnovni zadatak: razgraničiti i u omladinskim pokretima socijalnerevolucionarne struje kao nosioce autentičnog marksizma i revolucionarnih tradicija mladih od svih reformističkih i centrističkih grupa, uključujući i pokušaje stvaranja tzv. nezavisnih, a Međunarodnu federaciju studenata socijalista i komunista, koja će se osnovati na tom kongresu, vezati uz Komunističku omladinsku internacionalu odnosno Kominternu. Ukratko — sada je pripremao podlogu za odluke Drugog kongresa KI. Taj zadatak Vujović je morao ispuniti i zbog toga što su se u KOI uoči samog Kongresa — premda je KI KOI dao suglasnost za njegovo održavanje — čuli i glasovi protiv toga skupa pod izlikom da intelektualna omladina može promijeniti klasni karakter omladinskih organizacija i unijeti u njih »razorni element sitnoburžoaske ideologije«.²¹

Ženevskom kongresu prisustvovalo je 30 delegata. Najavljen je dolazak većeg broja, ali pojedinim delegatima komunistima (iz Skandinavije, Finske, Italije, Španjolske, Portugala, Francuske i Njemačke) vlasti nisu izdale pasoše. Prvog dana rada Kongresa vođe pojedinih delegacija podnijeli su izvještaje o studentskim pokretima u svojim zemljama, pa i Voja Vujović. U listu (zapisniku) o tome se kaže: »O Jugoslaviji izvještava drug Vujović. Prva studentska socijalistička organizacija bila je osnovana 1910. u Srbiji (Beograd). Također su prije rata postojale takve grupe i u

¹⁹ M. Damjanović, n. dj., str. 38.

²⁰ Vid. bilj. 2.

²¹ U članku Lazara Šackina »Rad proleterske omladinske organizacije među intelektualnom omladinom« kaže se: »Ne uzimajući u obzir da su vremena davno prošla, kada je bila moda sazivati kongrese pod socijalističkom formom — od Noske do Lipknehta — ovaj kongres znači cepkanje komunističkog omladinskog pokreta i jedno štetno monopolisanje pitanja više škole od strane studenata« (*Crvena zastava*, 1. IV 1920, br. 9).

dijelu Jugoslavije koji se nalazio pod Austrijom. Još prije rata one su sve bile internacionalističke socijaldemokratske i zatim su se žestoko borile protiv rata od samog njegovog početka. Na njih je ruska revolucija izvršila veliki utjecaj.« Samo u Francuskoj — rekao je Vujović — bilo je »organizirano 230 jugoslavenskih studenata, 614 su članovi grupa u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. Osim toga, takve grupe postoje još u Beču i Pragu«. I sve su marksističke odnosno komunističke. Cilj im je teoretska izgradnja, ali »najvažniji njihov cilj je politički«. Ovdje je Voja učinio digresiju koja je, zapravo, smisao cjelokupne njegove revolucionarne djelatnosti: »Imamo više učiti od radnika nego oni od nas! (Odobranje). Mi svi potječemo iz građanske sredine i upravo radom među radnicima moramo razbijati građanske predrasude.« Na kraju je spomenuo da u Jugoslaviji djeluje i jedna »slaba reformistička grupa s oko 80 članova« i da postoji »komunistički pokret u srednjim školama, koji obuhvaća oko 1.000 članova«.

Zanemarujući pitanje pouzdanosti navedenih podataka, ovdje je bitno — a to je vidljivo i iz lista (zapisnika) — da je Vujović, ispunivši tim saopćenjem svoju delegatsku obavezu, faktički preuzeo u svoje ruke vodstvo čitavog kongresa — i pored službenog predstavnika KOI (Steinemanna). Naime, već prvog dana rada predsjedavajući Fritz Lieb predložio je (zapravo prihvatio Vujovićev prijedlog) da se izmijeni dnevni red i da se pod prvom točkom riješi pitanje pristupanja Trećoj, komunističkoj internacionali.²² Riječ je dobio Voja Vujović. Ovaj put ne kao delegat SKOJ-a nego kao vođa *komunističke frakcije* u čije je ime pročitao ovu rezoluciju:

»Kongres studenata komunista izjavljuje

da je postojanje studentskih komunističkih grupa opravdano samo ukoliko one podržavaju opći socijalistički pokret; da se ujedinjenje svih tih grupa u jednu internacionalnu federaciju nameće u cilju vođenja propagande u radničkim krugovima i kod intelektualaca, da bi se one posebno zauzele za ostvarenje socijalističkog prosvjećivanja, kakvo je već ostvareno u Sovjetskoj Rusiji i koje se svuda može koristiti poslije svjetske socijalne revolucije ukoliko to dopuste potrebe odgovarajućih zemalja.

Kongres smatra da je rješenje svih pitanja koja danas razdvajaju međunarodni proletarijat od životne važnosti za uspjeh bliske svjetske revolucije. Prema tome, svako udruživanje koje se zove socijalističko mora zauzeti jasan stav prema tim pitanjima. Međunarodna federacija studenata komunista ima zato dužnost da se izjasni o tim pitanjima.

Međunarodni kongres studenata komunista, s obzirom, s jedne strane, na to da su ekonomske posljedice rata i snažan razvitak kapitalizma u svim njegovih oblicima i uz to privlačna snaga ruske revolucije kojom ona djeluje na međunarodni proletarijat stvorili dosad nevidenu revolucionarnu situaciju koja organizirani proletarijat svuda gura na odlučnu borbu protiv kapitalističkog režima; a s druge strane, s obzirom na to da principi koji su prihvaćeni na Prvom kongresu Treće internacionale u

²² Dnevni red kongresa imao je 10 točaka — od izvještaja Reberova Međunarodnog komiteta studenata socijalista i komunista do usvajanja Statuta. Izjašnjavaње o eventualnom pristupanju Trećoj internacionali bilo je predviđeno kao deveta točka.

Moskvi moraju voditi proletarijat na put revolucije, pošto su oni jedino pravo tumačenje marksizma, zahtijeva od članova Međunarodne federacije studenata komunista da to gledište propagiraju među proletarijatom svojih zemalja i izjavljuje da Federacija studenata komunista pristupa Trećoj internacionali.«

Austrijska delegacija podnijela je kontraprijedlog — da se osnuje Međunarodni savez studenata revolucionarnih socijalista na »načelnoj« osnovi: diktatura proletarijata, ali »u pogodno vrijeme« — plus organizacijska nezavisnost.

»Bope (Njemačka, komunist) daje izjavu da glasa za Vujovićev prijedlog [. . .]. On smatra da je taj prijedlog važan jer vodi jasnom razgraničenju duhova.«

Nakon iscrpne diskusije glasalo se o Vujovićevom i austrijskom prijedlogu. »Ishod glasanja za prvi prijedlog ostaje neriješen (8:8) [. . .] drugi prijedlog je odbijen (s 12 protiv 6 glasova).«

Trećeg dana komunisti su održali svoj poseban kongres, a na popodnevnoj plenarnoj sjednici svih grupa pročitano je poznato pismo koje je kongresu uputio Izvršni komitet Komunističke omladinske internacionale.²³

Nakon toga razvila se rasprava o modalitetima odnosa studentskih organizacija prema savezima komunističke omladine i komunističkim partijama pojedinih zemalja, odnosno o njihovu statusu u zemljama gdje komunističke partije ne postoje. Steinemann je prenio stav Izvršnog komiteta Komunističke omladinske internacionale da studenti politički treba da izrastaju »u revolucionarnom proletarijatu, a prije svega u omladini kojoj pripadaju. Ali za posebne studentske zadatke oni trebaju biti potpuno autonomni«. Zanimljivo je da je Steinemann, iako službeno predstavnik KOI, uvijek bio u sjeni Voje Vujovića, pa i uz tu njegovu izjavu u zapisniku stoji opaska: »Vujović ga pobliže obrazlaže«.

Rasprava o ustrojstvu federacije završena je opet Vujovićevim prijedlogom »da se osnuje Međunarodni sekretarijat studenata komunista koji se treba priključiti Međunarodnom omladinskom sekretarijatu«, tj. Komunističkoj omladinskoj internacionali.

I četvrtog dana rada kongresa sve značajnije prijedloge podnio je isključivo Voja. U zapisniku stoji da je »jednoglasno prihvaćena slijedeća rezolucija« koju je predložio Vujović:

»Međunarodni sekretarijat studenata komunista je ovlašten da sve dokumente, vijesti i izvještaje o ruskoj revoluciji i principima Treće internacionale dostavlja svim onim grupama i organizacijama koje za njih pitaju da bi vodile propagandu za što brže priključenje Trećoj internacionali.«

I dalje prema zapisniku:

»Zatim je Vujović u definitivnoj verziji pročitao svoj tekst o uređenju odnosa prema komunističkoj omladini. On glasi:

'Organizacija studenata komunista, koja je stupila u Treću internacionalu, smatra da odnos s komunističkim omladinskim organizacijama u smislu

²³ Pismo Omladinske internacionale Komunističkom kongresu studenata u Ženevi, *Crvena zastava*, 15. III 1920, br. 7-8. Dio tog pisma objavio je S. Cvetković u svojoj knjizi *Napredni omladinski pokret . . .*, str. 87.

programa koji je prihvaćen u Berlinu na Međunarodnom kongresu Komunističke omladinske internacionale, a koji je izrađen zajedno s predstavnikom Treće internacionale, treba regulirati.

Zbog toga se organizacija studenata komunista, nacionalna i internacionalna, postavlja ovako:

1. *Svaka nacionalna organizacija studenata komunista jest integralni dio komunističke omladine u zemlji.* Nju pri Izvršnom komitetu zemaljske omladinske organizacije predstavlja biro, koji se brine o radu studentskih grupa. Ovaj biro radi u sporazumu s centralom komunističke omladine i komunističke partije po potrebi u proleterskoj omladini i u cijeloj partiji. Ovaj biro ni u kom slučaju ne smije pozirati za pravima političkog vodstva cijele komunističke omladinske organizacije — to pripada izvršnom komitetu saveza.

U onim zemljama u kojima ne postoje ni komunistička partija ni komunistička omladina koje su se priključile Trećoj internacionali, zemaljski savez studenata komunista ostaje nezavisan i priključuje se direktno Međunarodnom sekretarijatu i Komunističkoj omladinskoj internacionali. Zemaljske organizacije studenata komunista formiraju međunarodnu komunističku studentsku federaciju, koja sa svoje strane čini dio Komunističke omladinske internacionale. Ovu međunarodnu federaciju predstavlja u Izvršnom komitetu Komunističke omladinske internacionale sekretarijat koji rukovodi radom federacije, sprovodi odluke međunarodnih kongresa i koji je stalno povezan s organizacijama u zemlji. Sekretarijat radi u sporazumu s Izvršnim komitetom Omladinske internacionale ne dirajući u prava spomenutog komiteta.

Sjedište sekretarijata nalazi se u odnosnom mjestu Izvršnog komiteta Omladinske internacionale, sada u Njemačkoj. Članovi sekretarijata imenuju se po mogućnosti na međunarodnim kongresima, a ako je to nemoguće, treba da ih bira grupa Komunističke omladinske internacionale u sjedištu Izvršnog komiteta.

[. .]

Kongres međunarodne federacije studenata komunista treba uvijek održavati u isto vrijeme i u istom mjestu kao kongrese Komunističke omladinske internacionale. Sekretarijat se ovlašćuje da ove kongrese organizira u sporazumu s izvršnim komitetom Komunističke omladinske internacionale. Ova rezolucija se unosi u privremeni statut međunarodne federacije. Statut treba definitivno izraditi na narednom kongresu i eventualno ga modificirati na osnovi koju predlože sekretarijat i federacija i Izvršni komitet Omladinske internacionale.

Nalaže se birou kongresa međunarodne federacije studenata komunista da sprovede u život ovu rezoluciju u sporazumu s Izvršnim komitetom. «Zatim drug Steinemann predlaže ovaj dodatak:

»Svi članovi studentskih komunističkih organizacija moraju biti članovi komunističke omladine ili komunističke partije gdje one postoje.«

[. .]

»Pri definitivnom glasanju svi glasovi (9) prihvaćaju Vujovićev nacrt sa Steinemannovom dopunom s jednim uzdržanim glasom (holandske delegacije koja nema ni punomoć za prihvaćanje prijedloga).«

Vujovićovo ime spominje se gotovo na svakoj stranici ovog zapisnika, pa ni prihvaćanje privremenog statuta Međunarodne studentske komunističke federacije nije prošlo bez pozivanja na Vujovića.

»Čl. 1. Komunističke grupe imaju za cilj da ujedine studente komuniste jednog sveučilišta, da ih školuju u revolucionarnom duhu i da vode revolucionarnu propagandu među proletarijatom umnog i manualnog rada [. . .].

Čl. 2. Vujovićev prijedlog o odnosu prema omladini zajedno sa dva Steinemannova dodatka i odredbom da se Sekretarijat sastoji od pet članova.

Čl. 3. [. . .] Ujedinjenje nacionalnih federacija sačinjava Međunarodnu federaciju studenata komunista.

Čl. 4. Međunarodna federacija održava godišnje najmanje jedan kongres, na kome su zastupljene zemaljske organizacije koje pripadaju Međunarodnoj federaciji [. . .].

Čl. 5. Sekretarijat (biro) sastoji se od pet članova i izdaje mjesečni bilten, koji se na francuskom štampa u 'Nouvelle Internationale', a na njemačkom u 'Internationale'.

Čl. 6. Zemaljski savezi plaćaju Međunarodnom sekretarijatu 1 franak, 1 liru, 1 marku ili krunu po članu godišnje.

Čl. 7. Ovdje unijeta objašnjenja i statut samo su privremeni. Oni se moraju podnijeti sljedećem međunarodnom kongresu studenata komunista i tamo se prema njima mora zauzeti definitivni stav.«

Na kraju rada Kongres je prihvatio rezolucije kojima se protestira protiv hapšenja minhenskih studenata Grapea, Schnellera, Tollera i njihovih drugova i zahtijeva da se oslobode. »Analogna izjava« — kaže se u zapisniku — »dana je i za mnogobrojne utamničene jugoslavenske studente komuniste.«

Neke odluke Ženevskog kongresa Izvršni komitet Komunističke omladinske internacionale naknadno je modificirao (povukao je odluku o osnivanju posebnih biroa za studentske organizacije pri centralnim upravama pojedinih saveza komunističke omladine i sl.), ali je istodobno — kako se vidi iz spomenutih okružnica IK KOI — priznao da je Kongres ostvario i »jedan broj organizacijskih pitanja« i »izvanredno važnih« problema. U prvom redu »pridobijanje intelektualaca i umnih radnika« koji »moraju pružiti proleterskoj revoluciji velike usluge«, i u vrijeme »kad široke proleterske mase još ne mogu imati naučnih dostignuća« svoj kreativni potencijal iskoristiti u izgradnji novog društva. Tema: komunistički pokret i inteligencija bila je na Ženevskom kongresu aktualizirana posebno u raspravi o reformi školstva, odnosno o novoj školi, ali nije šire elaborirana. Izbjegavajući, naime, svaku suvišnu raspravu izvan osnovnog cilja koji je za ovaj skup postavila Komunistička omladinska internacionala, Vujović je eskivirao svojim prijedlozima da se neke rasprave »prenesu na naredni kongres« ili je jednostavno odbacivao »sheme« — pa makar dolazile i iz Sovjetske Rusije. Mehaničko prenošenje ruđih iskustava za Vujovića je bila dogma, a on je bio za lenjinski demokratski polemički dijalog.